

a společnosti, přetištěno z Technology and Culture, VI, 2a, VII, 4 (1965/66), 28 str.

V této brožurce je jako dodatek otištěn autorův článek *On Understanding Change: The Harvard University Program on Technology and Society*. Hlavní článek a příloha jsou popularizací základních faktů, zásad a dosavadních výsledků programu. Jsou proto obdobou výročních zpráv z roku 1964–65 a 1965–66 a na mnoha místech se s jejich výkladem shodují doslovně.

V několika pasážích však jdou úvahy dále. Věnujme pozornost těmto místům.

Autor hovoří o vědeckovýzkumné skupině zabývající se vztahem technologie a vzdělání, která bude pracovat na modelu školního systému, jenž by se opíral o existující i očekávaný rozvoj informační techniky.

Které dovednosti bude pedagogika pokládat za důležité v době, kdy každý bude mít kdykoli přístup ke gigantické ústředně informací — pomocí telefonu? Jak se bude měnit podoba i poslání vzdělávacích institucí tím, že výpočtová technika bude natolik levná, aby si ji mohla pořídit každá domácnost?

Mesthene cituje dva odstavce z práce Roberta Heilbrona *The Future of Capitalism, Commentary* (duben 1966). V citátu se srovnává úpadek feudalismu s dnešní situací kapitalismu. Vyslovuje se otázka, co je onou silou, která dnes ohrožuje kapitalismus právě tak, jako kdysi rozvoj kapitalistických tržních vztahů podvrátil základy feudalismu. V závěru citátu se odpovídá: „Touto revoluční silou je opravdová exploze organizovaného vědění a její aplikovaný protějšek, vědecká technologie.“

Mesthene komentuje tento citát takto: „I am agnostic as to its merits.“ Netroufá si tedy rozhodnout, jaké jsou přednosti Heilbronerova názoru. Nesouhlasí s citátem, prohlašuje však doslovně, že jako hypotéza by mohl být užitečný. Dále se autor zmiňuje o historické podmíněnosti institucí, jmenovitě odborů a firem. Odbory se budou měnit a v okamžiku, kdy se zmenší význam průmyslu pro jejich členstvo, bude úloha odborů pravděpodobně překonána. Autor nepokládá ani tradiční firmu za „metafyzicky nutnou“ základní jednotku výroby. Říká, že to není míněno jako předpověď, nýbrž „jako výstraha: zkoumání toho, co bude, může osklivě zabloudit, jestliže je předem omezovalo tím, co je“.

Ostatně i kdyby si firma zítřka zachovala svou institucionální totožnost, je jisté, že se bude radikálně měnit, neboť její hlavní složky, organizace, řízení, úloha kapitálu i práce atd. procházejí už dnes proměnou.

J. O.

Changing Directions in American Education

Výhradní zpráva a rozbor předložený komisí pro hospodářský rozvoj, Saturday Review, 14. ledna 1967.

Americký týdeník Saturday Review přináší sérii článků o problémech vzdělání, jejichž

autory jsou: Burns, McMurrin, Suppes, Harley, Springer a Campbell.

Nejvýznamnějším příspěvkem je pojednání John L. Burnse: *Náš věk příležitosti*. Autor si zde všímá dnešních i zítřejších možností amerického školství i jeho společenského významu. Tím, že vyučovací přístroje převzou rutinní část učitelovy práce, zbude mu čas, aby jednotlivým žákům pomáhal. Dále bude mít v zásobě dostatek vysoce kvalitních materiálů, které bude moci ve třídě v rámci osnov předvádět. Místo aby totiž přednášel ve všech třídách osobně, zaměří se po celé dny nebo i týdny na vypracování jediné vynikající přednášky, která pak např. na filmovém nebo televizním záznamu bude všem třídám kdykoliv k dispozici.

V USA existuje pokusná škola, jež umožňuje žákovi, aby v různých předmětech absolvoval různé třídy. Rozšíření této praxe autor doporučuje. Individuální péče vystřídá vyučování „v houfu“ a podstatně omezí odpadávání žáků.

Nyní doplácíme na chudobu a nevědomost daleko více než na školu. Jeden žák stojí ročně v průměru 564 dolarů, kdežto náklady na jednoho vězně činí 2690 dolarů (tj. pětkrát tolik) a podpora vězňovy rodiny činí 1800 dolarů (tj. více než třikrát tolik).

Nutno však ještě uvážit, že náklady na školu se vyplatí, neboť bude možno vyučovat větší počet žáků a také výsledky se zlepší. Výdaje na školství v letošním roce se odhadují na 48,8 miliardy dolarů. Oprávněnost těchto výdajů je dokládána mj. faktem, že dosud jedenáct miliónů Američanů ve věku 18 a více let neumí číst nebo psát.

Ve stati *Jaké úkoly škole?* zdůrazňuje Sterling M. McMurrin, že se škola vedle rozvíjení poznávacích funkcí musí více než dosud věnovat i pěstování jiných stránek žakovy psychy, především estetickému chápání.

V článku *Počítač a talenty* píše Patrick Suppes o svých zkušenostech ve škole, kde několik talentovaných dětí chápalo matematickou logiku už v pátém nebo šestém ročníku základní školy, což se ovšem vztahuje i na ostatní předměty a ostatní školy. Jaké možnosti se zde otvírají! Vybavit každou třídu počítačem by stálo 1 miliardu dolarů. Srovnáme to však s výdaji na školství za pět let, které činí 500 miliard dolarů, což je zase jen 5% celkového rozpočtu USA.

V článku *Technika a cena* se William G. Harley zabývá finanční stránkou vyučovací techniky a píše o zkušenosti, kterou udělala s modernizací škol zaostalá Samoa.

Stat C. H. Springera: „Systémový“ přístup pojednává o formách využití počítačů ve škole.

Ve stati *Učitel zítřka* se Roald F. Campbell zamýšlí nad postavením učitele ve společnosti, nad feminizací školy, nad přípravou nových učitelů a jejich praxí v blízké budoucnosti apod.

Jedno z loňských čísel Saturday Review, nazvané *Nový kybernetický věk*, se zabývá dnešním stavem samočinných počítačů i vý-